

Василь Васильович Козій

Кандидат юридичних наук, докторант кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-8221-6678, e-mail: k_vasilisk@ukr.net

Конфіскація криптовалюти (віртуальних активів) під час виконання судових рішень у кримінальному провадженні

Стаття присвячена дослідженню конфіскації криптовалюти (віртуальних активів) під час виконання судових рішень у кримінальному провадженні. Вказано про необхідність передбачення на законодавчому рівні підстав, порядку та правил конфіскації криптовалюти, а також її спеціальної конфіскації. Сформульовано підходи до конфіскації криптовалюти та правила такої конфіскації.

Ключові слова: криптовалюта; віртуальні активи; блокчейн; злочини у сфері криптовалют; незаконне заволодіння криптовалютою; конфіскація криптовалют; конфіскація віртуальних активів.

Постановка проблеми. Тематика дослідження є актуальною, оскільки індустрія криптовалют наразі є більш розвинутою, ніж правове регулювання цієї сфери. Так само вражаючою є кількість та способи вчинення злочинів про незаконне заволодіння криптовалютою. Проте до цього часу в Україні немає досліджень, які б на доктринальному рівні визначали як виконувати судові рішення про конфіскацію криптовалют.

Із розвитком сфери криптовалют (віртуальних активів) в Україні та світі відбувається зміна парадигми сфери фінансових активів (надалі у статті використовується термін «криптовалюта» як такий, що є загальноновживаним, хоча законодавчим визначенням є термін «віртуальні активи»). Проте криптовалюта використовується не тільки в законних цілях, але й досить часто за її допомогою здійснюється придбання заборонених речовин та предметів у мережі Даркнет, криптовалюту незаконно викрадають, з її допомогою фінансують тероризм та збройну агресію. Окремі країни, такі як Північна Корея, мають кібервійська, завданням яких є злам бірж та викрадення криптовалюти та її подальший обмін

і продаж з метою обходу міжнародних санкцій з метою фінансування правлячого режиму.

Водночас до цього часу немає жодних роз'яснень щодо того, як слідчому, кіберполіцейському, детективу чи прокурору вилучити криптовалюту, яка є предметом злочину або здобута злочинним шляхом, де і в який спосіб її зберігати, а також як така криптовалюта має бути конфіскована за рішенням суду і, зрештою яким чином вона може бути потім реалізована з тим, щоб грошові кошти від її продажу надійшли до державного бюджету. Також до цього часу в Україні немає і наукових досліджень, які б надавали відповіді на ці та пов'язані з ними питання.

У сфері кримінального судочинства до цього часу не відбулося рушійних змін щодо визнання криптовалюти предметом та об'єктом кримінальних правопорушень. Так, у КК України не передбачено прямої кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння криптовалютою, а норми КПК України не пристосовані до розслідування кримінальних правопорушень у сфері криптовалют і так само не передбачають порядку та процедури вилучення, зберігання і конфіскації криптовалюти. Наразі в КПК України лише ч. 10 ст. 170 КПК України передбачає можливість накладення арешту на віртуальні активи [1].

Інших норм, у яких би згадувалися віртуальні активи або криптовалюта у ньому не міститься. Фактично слідчі та прокурори у тих провадженнях, які стосуються криптовалют, діють на свій страх і ризик, приймаючи ті чи інші процесуальні рішення та здійснюючи вилучення криптовалют і її зберігання з тим, щоб у подальшому її правова доля знайшла своє вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі питанням конфіскації криптовалюти (віртуальних активів) під час виконання судових рішень у кримінальному провадженні залишаються практично недослідженими, увага приділяється лише окремим питанням які стосуються кримінальних правопорушень у сфері криптовалют загалом. У 2021 році науковці Харківського НУВС дослідили алгоритм дій працівників органів досудового розслідування щодо накладення арешту на електронні активи, у тому числі й на віртуальні, одержані злочинним шляхом [2]. В. Черней, С. Чернявський, В. Бабаніна та О. Тихонова, досліджуючи кримінальну відповідальність за операції з криптовалютою, дійшли до висновку, що для правильної кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом криптовалют, доцільно визнати криптовалюту видом майна або грошових коштів [3]. Що стосується закордонних досліджень то, наприклад, *Pernice IGA* та *B. Scott*, досліджуючи поняття криптовалюти, дійшли висновку про те, що системи криптовалют уніфіковані, оскільки призначені для розміщення засобу обміну загального або обмеженого призначення, використовуючи інфраструктуру, яка різною мірою замінює довіру до установ криптографією [4]. *V. Dyntu* та *O. Dykyj*, розглядаючи криптовалюту як інструмент фінансування тероризму, відзначають, що для боротьби зі злочинністю

головним питанням є деанонімізація власника/користувача *Bitcoin*, що дозволяє ідентифікувати злочинця [5]. *A. Maurushat* та *D. Halpin* розглядають криптовалюту як інструмент онлайн-шахрайства та аналізують виклики, пов'язані з розслідуванням шахрайства з криптовалютними інвестиціями [6]. *M. Dumchikov*, *O. Reznik*, *O. Bondarenko* відзначають, що методи відмивання грошей через віртуальні активи зокрема, включають послуги з конвертації віртуальних активів. Проведене дослідження дозволило їм дійти до висновку про необхідність посилення фінансового моніторингу з боку органів фінансового контролю за діяльністю центрів конвертаційного обслуговування [7]. *E. Badawi* та *G.-V. Jourdan* (2022), досліджували шахрайство шляхом кібератаки, під час якої шахраї обіцяють жертвам надати безкоштовні криптовалюти в обмін на невелику плату за майнінг [8]. Дослідження криптовалют у контексті фундаментальних прав дозволило *C. Rueckert* дійти до висновків про те, що у контексті кримінального переслідування правоохоронні органи обмежують свободу телекомунікацій, конфіденційність даних (включаючи право на інформаційне самовизначення), свободу вираження поглядів та свободу інформації. Тому зоразу, коли деякі з цих фундаментальних прав порушуються, концепції регулювання та підходи до розслідування або судового переслідування повинні бути передбачені законом і повинні відповідати критерію необхідності [9]. Дослідження *R. Phillips*, *H. Wilder* (2020), зокрема присвячено вивченню вчинення шахрайства з криптовалютою за допомогою фішингу [10].

Про необхідність включення криптовалюти до сфери кримінального законодавства зазначає В. В. Ковтун. На його думку, така імплементація можлива як шляхом включення криптовалюти до змісту засобів кримінально-правового характеру (штраф, конфіскація майна, спеціальна конфіскація) так і за допомогою визнання криптовалюти предметом окремих кримінальних правопорушень (наприклад, крадіжки, вимагання, шахрайства, порушення авторського права і суміжних прав тощо). Проте є певні перешкоди для реалізації цих можливостей у вигляді відсутності законодавчого регламентування криптовалютних відносин в Україні, а також децентралізації системи, що не дає змогу зовнішнім факторам якимось чином втручатися в її адміністрування, навіть за рішенням суду [11].

Поділяючи такий підхід все ж варто відзначити, що до правового регулювання криптовалют в Україні необхідно підходити комплексно, і у кримінальному судочинстві (КК, КПК України) доцільно передбачити окремі норми, які б визначали як злочини у сфері криптовалют, так і особливості здійснення у них кримінального провадження. Також слід зауважити, що можливість втручання в адміністрування криптовалюти можлива у випадку, якщо остання зберігається на криптовалютних біржах, які співпрацюють із правоохоронними органами. До того ж така можливість залежить від багатьох факторів та обставин кожної справи. Наприклад, якщо йдеться про *USD Tether*, то таку систему не можна вважати

децентралізованою, адже компанія Tether, яка її адмініструє, за зверненням правоохоронців може блокувати цей стейблкоїн та перераховувати його на вказані правоохоронним органом або судом адреси гаманців.

Мета дослідження. З'ясування питання конфіскації криптовалюти (віртуальних активів) під час виконання судових рішень у кримінальному провадженні.

Викладення основного матеріалу. Передусім визначимо які види конфіскації грошей, цінностей та іншого майна у сфері кримінального судочинства можуть бути застосовані в Україні. Такими є конфіскація майна, як додаткове покарання, яка передбачена санкціями статей Особливої частини КК України; спеціальна конфіскація, передбачена статтями 96-1 та 96-2 Загальної частини КК України та санкціями статей Особливої частини КК України; конфіскація майна як захід кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. До того ж у визначених законом випадках та за наявності відповідних підстав може бути застосовано цивільну конфіскацію.

О. В. Козаченко та А. І. Зіневич, досліджуючи види конфіскацій за кримінальним законом України, поділяють спеціальну конфіскацію на передбачену в Особливій частині КК України та визначену Загальною частиною КК України. Спеціальна конфіскація, передбачена в Загальній частині КК України, полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених Кодексом, за умови вчинення злочину, передбаченого статтею 354 та статтями 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 розділу XVII Особливої частини КК, або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого зазначеними статтями. Спеціальна конфіскація, передбачена в Особливій частині КК України — сукупність прийомів і способів здійснення кримінально-правового впливу, яка застосовується судом одночасно з призначенням покарання, до особи, що вчинила кримінальне правопорушення (кримінальний проступок), з метою попередження можливості вчинення діяння у майбутньому [12, с. 50—51].

Стосовно цивільної конфіскації слід відзначити, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» від 31.10.2019 р. № 263-IX внесено відповідні зміни до ряду законодавчих актів і за своєю сутністю цивільна конфіскація є правовим механізмом, який надає можливість суду стягнути незаконно набуті активи у державний бюджет [13].

При цьому відповідно до п. 1 ч. 8 ст. 290 ЦПК України термін «активи» означає грошові кошти (у тому числі готівкові кошти, кошти, що перебувають на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах), інше майно, майнові права, нематеріальні активи, у тому числі криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань,

а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування [14].

Таким чином криптовалюту може бути стягнуто в дохід держави лише у випадку застосування цивільної конфіскації. Проте у вказаній вище нормі йдеться про «нематеріальні активи, в тому числі криптовалюти», а у проєкті Закону України «Про віртуальні активи» йдеться про віртуальні активи. І в жодному законодавчому акті України немає норми, яка б ототожнювала, ставила знак рівності між криптовалютами та віртуальними активами або надавала чітке визначення того, як вони між собою співвідносяться. Водночас статті КК та КПК України не містять норм, які б передбачали можливість застосування конфіскації криптовалюти у порядку кримінального судочинства. Так, техніко-юридичний аналіз положень статті 59 КК України свідчить, що у ній йдеться про майно, а спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна.

Проте і при визначенні поняття майна у науковців виникає ряд питань. Так, як зазначає О. О. Довбиш, у цивілістиці майно як об'єкт прав аналізується в якості певної сукупності інших об'єктів (речей, майнових прав тощо), поштовхом для чого слугує ч. 1 ст. 190 ЦК України. Розбіжностям між поняттям майна як об'єктом прав та об'єктом правовідносин не приділяється уваги. Насправді ж такі розбіжності існують, і зумовлено це як специфікою самих цивільних правовідносин так і перебування особи одночасно в суміжних з цивільними правовідносинами [15, с. 48].

За змістом статті 59 КК України покарання у вигляді конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. У зв'язку з цим виникає питання про те, чи можна вважати криптовалюту (віртуальні активи) майном.

Так, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1 проєкту Закону України «Про віртуальні активи» віртуальним активом є нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі [16].

Водночас Глава 15 Цивільного кодексу України до нематеріальних благ відносить результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформацію та особисті немайнові блага, якими є здоров'я, життя; честь, гідність і ділова репутація; ім'я (найменування); авторство; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також інші блага, які охороняються цивільним законодавством.

Отже, за змістом закону віртуальні активи не є майном і законних підстав для їх конфіскації у кримінальному судочинстві теж немає і для того, щоб були законні підстави для конфіскації криптовалюти у статті 59 КК України необхідно передбачити можливість конфіскації криптовалюти або доповнити КК України статтю 59-1, у якій передбачити

можливість, підстави, порядок та правила конфіскації криптовалюти (віртуальних активів). Те ж саме стосується і спеціальної конфіскації.

Про необхідність внесення таких законодавчих змін йдеться у проєкті Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю та використання електронних доказів» № 4004 від 01.09.2020 р. Так, його автори цілком слушно пропонують відносити віртуальні активи до електронних доказів, а питання про спеціальну конфіскацію та долю електронних доказів, які були надані суду, вирішувати судом під час ухвалення судового рішення, яким закінчується кримінальне провадження. Такі електронні докази повинні зберігатися до набрання рішенням законної сили. У разі закриття кримінального провадження слідчим або прокурором питання про спеціальну конфіскацію та долю електронних доказів вирішувати ухвалою суду на підставі відповідного клопотання, яке розглядається згідно із статтями 171-174 цього Кодексу. При цьому: 1) віртуальні активи, які підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення, конфіскуються, крім випадків, коли власник (законний володілець) не знав і не міг знати про їх незаконне використання. У такому разі зазначені віртуальні активи повертаються власнику (законному володільцю); 2) віртуальні активи, які призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення, конфіскуються; 3) віртуальні активи, що були предметом кримінального правопорушення або іншого суспільно небезпечного діяння, конфіскуються, крім тих, які повертаються власнику (законному володільцю), а якщо його не встановлено — переходять у власність держави в установленому Кабінетом Міністрів України порядку; 4) віртуальні активи, що одержані фізичною або юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від нього конфіскуються; 5) віртуальні активи, а також доходи від них, засудженого за вчинення корупційного злочину, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, його пов'язаної особи конфіскується, якщо в суді не підтверджено законність підстав набуття прав на такі віртуальні активи, а також на доходи від них [17].

Підтримуючи в цілому таку законодавчу ініціативу, слід відзначити, що віднесення віртуальних активів до електронних доказів є спірним, адже передусім віртуальний актив — це актив, просто в особливій електронній формі, і якщо він є об'єктом або предметом вчинення злочину, то передусім він є речовим доказом в електронній формі. До того ж у тих випадках, коли вилучаються відкриті та закриті ключі криптовалюти у паперовій формі, то така криптовалюта (віртуальні активи) не мають електронної форми, такі паперові записи звичайна річ матеріального світу, еквівалент якої також існує в електронній формі у блокчейні.

Враховуючи, що криптовалюта є активом, який може бути реалізований на централізованих та децентралізованих онлайн-біржах очевидно, що її конфіскація є доцільною не тільки у кримінальних провадженнях, які стосуються сфери криптовалют, але й у випадку вчинення будь-яких корисливих злочинів, санкції яких наразі передбачають можливість конфіскації майна з метою відшкодування завданої злочинцями шкоди, а також вилучення і продаж криптовалюти є виправданим у випадках, коли її можна використати для відшкодування потерпілому завданої злочинцем шкоди.

В інших юрисдикціях у випадку вчинення кримінальних правопорушень, криптовалюта конфіскується і стягується в дохід держави. Так, апеляційний суд США дозволив уряду США конфіскувати понад 69 тисяч біткоїнів, які були вилучені з одного з найбільших даркнет-маркетплейсів *Silk Road*. Сукупна вартість активів перевищує 3 млрд доларів. Ця постанова дозволила набути чинності рішенням суду попередньої інстанції, яке було прийнято у серпні 2023 року. Рішення суду також стосується і відгалуження біткоїну (так званих форків) — *Bitcoin Cash*, *Bitcoin SV* та *Bitcoin Gold*, які були вилучені у такій самій кількості. Позов був поданий у тому числі від уряду США засновнику *Silk Road* Р. Ульбріхту. Його було затримано у жовтні 2013 року, а з 2015-го відбуває два довічні терміни у в'язниці без права на умовно-дострокове звільнення. При цьому криптовалюту було заарештовано в листопаді 2020 року — за курсом на той момент вартість криптовалюти становила близько \$1 млрд. Отже, за три роки, що триває процедура законної передачі активів, їхня цінність зросла втричі. У судових документах йдеться, що контроль над криптовалютою було отримано від анонімного хакера, який зламав *Silk Road* у травні 2012 року. Його особу вдалося визначити лише у 2021 році. Ним виявився 32-річний американський програміст Дж. Чжун. У 2023 році чоловіка визнали винним у реалізації схеми з крадіжкою віртуальних активів, але оскільки він співпрацював зі слідством та визнав свою провину, його вирок становив 1 рік та 1 день позбавлення волі [18].

Також прокуратура США подала цивільний позов про конфіскацію криптовалюту на суму понад \$54 млн, яку раніше вилучили у справі про поширення наркотиків. Згідно з документом, із 2010 до 2015 року обвинувачений К. Каstellуццо і його подільники створили злочинну схему зі збуту заборонених речовин. З 2013 року вони почали продавати різні наркотики через даркнет за біткоїни. У липні 2014 року Каstellуццо взяв участь в *ICO Ethereum*, купивши 30 000 *ETH*. У 2016 році він також отримав 30 000 *ETC* після хардфорку основної мережі. Влада вимагає вилучення, зокрема й цих монет. Зараз Каstellуццо відбуває 20-річний тюремний термін у Нью-Джерсі за поширення наркотиків. 2021 року він намагався вивести наявну в нього криптовалюту за межі США, щоб приховати її, зокрема, від податкової. Однак, правоохоронці перехопили його телефонні розмови та вилучили цифрові активи. Раніше аналітики *21.co* підрахували, що станом на жовтень уряд США є власником

щонайменше 194 188 BTC (\$5,3 млрд), отриманих унаслідок конфіскації за низкою гучних судових процесів [19].

Важливим питанням, яке підлягає вирішенню є питання про те, яким чином та в якому порядку має виконуватися конфіскація криптовалюти. Очевидно, що цим мають займатися спеціально уповноважені та навчені особи підрозділів спеціально створеного державного органу, адже процедура конфіскації включає в себе ряд специфічних дій. Такими є створення відповідних електронних гаманців та відновлення доступу до криптовалюти за допомогою сід-фраз або закритих ключів; реєстрація облікових записів на онлайн-біржах криптовалют, обмін та продаж криптовалюти на цих ресурсах; визначення валюти (гривня, долар США або євро чи інша фіатна валюта), на яку буде здійснено обмін криптовалюти і виведення грошових коштів на рахунки держави. Також відповідна діяльність повинна супроводжуватися необхідною технічною підтримкою. Слід використовувати захищені гаджети та канали зв'язку, залучати фахівців у сфері ІТ та інженерії блокчейну, щоб випадково не втратити криптовалюту. Наприклад, не перевести на шахрайську онлайн біржу або інший онлайн-ресурс, не відправити на поштову чи неіснуючу адресу або адресу, яка належить невідомій особі, обміняти за невігідним курсом обміну і т. ін.

Для забезпечення можливості конфіскації необхідно, щоб орган досудового розслідування, прокурор або суд мав можливість контролювати вилучену криптовалюту, якщо вона знаходиться на електронних гаманцях. Тобто до неї має бути доступ або за допомогою сід-фраз або закритих ключів. Якщо ж вона знаходиться на онлайн-біржах або інших сервісах, на яких зберігаються закриті ключі, то її має бути заблоковано та на неї має бути накладено арешт. Найкращим вирішенням є вилучення криптовалюти на електронні гаманці органу досудового розслідування або спеціально уповноваженого на її зберігання органу чи посадової особи. Якщо ж можливості контролювати криптовалюту немає, то жодного сенсу в її конфіскації не вбачається, адже відповідні рішення ніколи не будуть виконані. Так, найімовірніше, криптовалюту буде переведено особою на інші гаманці з допомогою децентралізованих онлайн-сервісів та так званих «міксерів», тобто онлайн-ресурсів, які покликані приховувати зв'язки між транзакціями, що значно ускладнить, а у багатьох випадках і унеможливить її подальше відстеження. Про доцільність створення органу, який буде зберігати вилучену криптовалюту і надалі займатися її конфіскацією та реалізацією свідчить той факт, що це дозволить усунути ризики її випадкової втрати внаслідок непрофесійних дій працівників правоохоронних органів.

Наріжним питанням є і буде залишатися питання про належність вилученої криптовалюти особі, у якої її було вилучено. Очевидно, що така особа практично у всіх випадках буде доводити, що вилучена криптовалюта їй не належить, і вона лише мала до неї доступ. Наприклад, ухвалою Вищого антикорупційного суду від 04.10.2022 р. у задоволенні

скарги адвоката про скасування арешту майна відмовлено, накладений на віртуальні активи арешт залишено без змін. У цій справі захист не зміг довести, що особа передала код та пароль доступу до вказаних гаманців підозрюваному, який ними не користувався та не розпоряджався, і що арештовані криптовалютні активи не можуть бути предметом спецконфіскації, оскільки набуті у законний спосіб, та не мають жодного відношення до кримінального правопорушення [20].

Звідси слідує, що вказані питання повинні з'ясовуватися у всіх випадках ще на етапі вилучення та накладення арешту на криптовалюту, тобто така процедура має бути стандартною. Їх неправильне з'ясування тягне за собою неможливість конфіскації криптовалюти і свідчить про необхідність її повернення особі, у якої її було вилучено.

У цьому контексті також важливе значення має вирішення питання про те, чи може вилучена криптовалюта одразу в момент її вилучення бути обмінюю на стейблкоїн, наприклад *USDT*. Адже її курс може значно знизитися, практично до нуля, і таким чином у випадку її конфіскації і реалізації відшкодувати завдану злочином шкоду буде неможливо. Але курс вилученої криптовалюти може збільшитися в сотні або тисячі раз, і якщо її обміняти на стейблкоїн, то у випадку визнання судом незаконним її вилучення, фактично йтиметься про спричинення органом досудового розслідування майнової шкоди особі, адже матиме місце упущена вигода.

Такими, що заслуговують на увагу способами реалізації конфіскованої криптовалюти є її продаж на спеціалізованих аукціонах. У цьому контексті за взірцем можна взяти досвід Міністерства юстиції США. Так, з 2020 року уряд США вилучив близько 215 000 біткоїнів. Наразі, за даними аналітичної платформи *Dune*, на його рахунках зберігається понад 205 000 *BTC*. Але заявою технічного директора стартапу *Casa Дж. Лоппа* американський уряд нещодавно втратив щонайменше \$5,1 млрд прибутку, оскільки поспішно продав конфісковані біткоїни [21].

Згідно зі статистикою Служби федеральних маршалів США (*USMS*), з 2014 року держава конфіскувала і продала на аукціонах понад 185 000 *BTC* за \$151,5 млн [22].

Зазначене свідчить про те, що реалізація конфіскованої криптовалюти потребує створення таких алгоритмів, які б дозволяли це робити з вигодою, і одним із таких способів може бути її продаж невеликими частинами упродовж визначеного проміжку часу, у тому числі на спеціалізованих аукціонах онлайн-біржах.

Висновки. Отже, дослідження конфіскації криптовалюти (віртуальних активів) під час виконання судових рішень у кримінальних провадженнях дозволяє дійти до висновку про необхідність передбачення на законодавчому рівні підстав, порядку та правил конфіскації криптовалюти, а також її спеціальної конфіскації. Для забезпечення можливості конфіскації віртуальних активів необхідно, щоб орган досудового

розслідування, прокурор або суд мав можливість контролювати вилучену криптовалюту, якщо вона знаходиться на електронних гаманцях. Тобто до неї має бути доступ або за допомогою сід-фраз або закритих ключів. Якщо ж вона знаходиться на онлайн-біржах або інших сервісах, на яких зберігаються закриті ключі, то її має бути заблоковано, а в подальшому накладено арешт та переведено на електронні гаманці, які контролюються органом досудового розслідування, а в подальшому на гаманці спеціально створеного органу, який буде виконувати судові рішення про конфіскацію криптовалюти (віртуальних активів). Разом із тим, предмет дослідження вимагає проведення подальших глибоких досліджень з метою напрацювання наукової доктрини і практичних рекомендацій.

Перелік посилань

References

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4 651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. [in Ukrainian].
2. Цуцкірідзе М. С., Пчеліна О. В., Романюк В. В., Бурлака В. В. та ін. Алгоритм дій працівників органів досудового розслідування щодо накладення арешту на електронні активи, одержані злочинним шляхом: наук.-практ. посіб. Київ : 7BC, 2021. 90 с.
3. Cherniei, V., Cherniavskiy, S., Babanina, V., Tykho, O. (2021). Criminal liability for cryptocurrency transactions: Global experience. *European Journal of Sustainable Development*. No. 10 (4). Pp. 304—316. DOI: 10.14207/ejsd.2021.v10n4p304.
4. Pernice, I. G. A., Scott, B. (2021). Cryptocurrency. *Internet Policy Review*. No. 10 (2). DOI: 10.14763/2021.2.1561.
5. Dyntu, V., Dykyj, O. (2021). Cryptocurrency as an instrument of terrorist financing. *Baltic Journal of Economic Studies*. No. 7 (5). Pp. 67—72. DOI: 10.30525/2256-0742/2021-7-5-67-72.
6. A. Maurushat, D. Halpin (2022) Investigation of Cryptocurrency Enabled and Dependent Crimes. *Law, Governance and Technology Series*. Vol. 47. Pp. 235—267.
7. Dumchikov, M., Reznik, O., Bondarenko, O. (2023) Peculiarities of countering legalization of criminal income with the help of virtual assets: legislative regulation and practical implementation. *Journal of Money Laundering Control*. Vol. 26. No. 1. DOI: 10.1108/JMLC-12-2021-0135.
8. Badawi, E., Jourdan, G.-V. (2023) The “Bitcoin Generator” Scam. *Blockchain: Research and Applications*. Vol. 3. No. 1. DOI: 10.1016/j.bcr.2022.100084.
9. Rueckert, C. (2019) Cryptocurrencies and fundamental rights. *Journal of Cybersecurity*. Vol. 5. No. 11. DOI: 10.1093/cybsec/tyz004.

10. Phillips, R., Wilder, H. (2020) Tracing Cryptocurrency Scams: Clustering Replicated Advance-Fee and Phishing Websites. *IEEE International Conference on Blockchain and Cryptocurrency*, ICBC 2020. DOI: 10.1109/ICBC48266.2020.9169433.
11. Ковтун В. В. Криптовалюта VS Ковтун, V. V. Cryptocurrency VS Criminal кримінальне право. *Юридичний науковий електронний журнал*. С. 345—347, с. 347. DOI: 10.32782/2524-0374/2021-12/86 [in Ukrainian]. DOI: 10.32782/2524-0374/2021-12/86.
12. Козаченко О. В. Види конфіскацій за кримінальним законом України / О. В. Козаченко, А. І. Зіневич // *Новітні кримінально-правові дослідження / 2015 : зб. наук. пр. / відп. ред. О. В. Козаченко. Миколаїв : Іліон, 2015. С. 47—51.* Kozachenko, O. V. (2015). Types of confiscations according to the criminal law of Ukraine / O. V. Kozachenko, A. I. Zinevych // *Latest criminal legal studies: coll. of science pr. / resp. ed. O. V. Kozachenko. Mykolaiv: Ilion. Pp. 47—51 [in Ukrainian].*
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів: Закон України від 31 жовтня 2019 року № 263-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20>. On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the confiscation of illegal assets of persons authorized to perform the functions of the state or local self-government, and punishment for the acquisition of such assets: Law of Ukraine dated October 31, 2019 No. 263-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20> [in Ukrainian].
14. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>. Civil Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine dated March 18, 2004 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian].
15. Довбиш О. О. Поняття майна в українській цивілістичній доктрині та практиці Європейського суду з прав людини. *Право і суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 46—56. Dovbysh, O. O. (2016). The concept of property in the Ukrainian civil doctrine and practice of the European Court of Human Rights. *Law and society*. Vol. 3. Pp. 46—56 [in Ukrainian].
16. Про віртуальні активи : проєкт Закону України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>. About virtual assets : Project of the Law of Ukraine dated February 17, 2022 No. 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> [in Ukrainian].
17. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю та використання електронних доказів: проєкт Закону України № 4004 від 01.09.2020. Верховна Рада України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69771. On amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine to improve the effectiveness of the fight against cybercrime and the use of electronic evidence / draft Law of Ukraine No. 4004 dated September 1, 2020. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69771. [in Ukrainian].

18. Internetua. Суд США дозволив конфіскувати 69 тисяч біткоїнів: у кого заберуть криптовалюту на \$3 млрд. URL: <https://internetua.com/sud-ssha-dozvoliv-konfiskuvati-69-tisyacs-bitkoyiniv-u-kogo-zaberut-kriptovaluatu-na-3-mlrd>. Internetua. The US court allowed the confiscation of 69,000 bitcoins: who will take \$3 billion worth of cryptocurrency from? URL: <https://internetua.com/sud-ssha-dozvoliv-konfiskuvati-69-tisyacs-bitkoyiniv-u-kogo-zaberut-kriptovaluatu-na-3-mlrd> [in Ukrainian].
19. Влада США вимагає конфіскувати у наркоторговців \$54 млн у криптовалютах. URL: <https://forklog.com.ua/news/vlada-ssha-vymagaye-konfiskuvaty-u-narkotorgovtsiv-54-mln-u-kryptovalyutah>. US authorities demand confiscation of \$54 million in cryptocurrencies from drug traffickers. URL: <https://forklog.com.ua/news/vlada-ssha-vymagaye-konfiskuvaty-u-narkotorgovtsiv-54-mln-u-kryptovalyutah> [in Ukrainian].
20. Справа № 991/3721/22: Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106662256>. Case No. 991/3721/22: Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106662256> [in Ukrainian].
21. Уряд США є одним з найбільших біткоїн-китів. URL: <https://bitcoinmagazine.ua/business/167958-4253-uryad-ssha-e-odnim-iz-naybilshih-bitkoyin>. The US government is one of the biggest Bitcoin whales. URL: <https://bitcoinmagazine.ua/business/167958-4253-uryad-ssha-e-odnim-iz-naybilshih-bitkoyin> [in Ukrainian].
22. United States Marshals Service (USMS) statistics. URL: <https://jlopp.github.io/us-marshals-bitcoin-auctions>.

Confiscation of cryptocurrency (virtual assets) during the execution of court decisions in criminal proceedings

V. Kozii

The article is devoted to the investigation of the confiscation of cryptocurrency (virtual assets) during the execution of court decisions in criminal proceedings. The topic of the research is relevant because the cryptocurrency industry is currently more developed than the legal regulation of this area. Equally impressive is the number and methods of committing crimes of illegal possession of cryptocurrency. However, until now there are no studies in Ukraine that would determine at the doctrinal level how to execute a court decision on the confiscation of cryptocurrency. In the process of research, the formal-logical method, as well as the methods of systemic and technical-legal analysis were applied, which made it possible to formulate approaches to the execution of punishment in the form of confiscation of cryptocurrency and the rules of such confiscation. The need to provide at the legislative level for the grounds, procedure and rules for the confiscation of cryptocurrency, as well as its special confiscation, is indicated. The experience of confiscation of cryptocurrency in other jurisdictions is presented and the optimal algorithm and procedure for carrying out such activities is proposed. Cases that may occur in the context of confiscation of

cryptocurrency are identified and rules and approaches to such confiscation are formulated. It is noted that in order to ensure the possibility of confiscation of virtual assets, it is necessary that the pre-trial investigation body, the prosecutor or the court, be able to control the seized cryptocurrency if it is on electronic wallets. That is, it must be accessible either using seed phrases or private keys. If it is located on online exchanges or other services that store private keys, then it should be blocked. If there is no possibility to control the cryptocurrency, then there is no point in confiscating it, because the relevant decisions will never be executed; Most likely, the cryptocurrency will be transferred by person to other wallets using decentralized online services and so-called “mixers”, which will make it impossible to track it. The need to create a special body that will carry out court decisions on the confiscation of cryptocurrency (virtual assets) is indicated. The risks of losing cryptocurrency during its confiscation are indicated, and recommendations are given on how to prevent this.

Keywords: cryptocurrency; virtual assets; blockchain; crimes in the field of cryptocurrencies; illegal possession of cryptocurrency; confiscation of cryptocurrency; confiscation of virtual assets.

⇒ Козій, В. В. (2024). Конфіскація криптовалюти (віртуальних активів) під час виконання судових рішень у кримінальному провадженні. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. 69. С. 72—84. DOI: 10.33994/kndise.2024.69.06.